

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

7 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 czerwca 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej W. W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 23 marca 2021 r., I ACa 1441/20,

w sprawie z powództwa W. W.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 23 marca 2021 r. oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 12 października 2020 r.,

którym oddalono powództwo W. W. przeciwko Bank S.A. w W. o zapłatę 264 000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjął za własne. Z ustaleń tych wynikało, że 13 grudnia 2001 r. Bank. S.A. w W., będący poprzednikiem prawnym pozwanego, zawarł z G. S.A. z we W. umowę kredytu obrotowego. Zabezpieczenie spłaty należności Banku stanowił m.in. weksel kaucyjny in blanco, wystawiony przez kredytobiorcę, poręczony m.in. przez powoda, będącego wiceprezesem zarządu G. S.A., zaopatrzony w deklarację wekslową kredytobiorcy z 13 grudnia 2001 r. Deklaracja ta została podpisana ze strony kredytobiorcy m.in. przez powoda jako członka zarządu G. S.A. Zgodnie z jej treścią Bank miał prawo wypełnić weksel w każdym czasie w wypadku niedotrzymania płatności określonych w umowie kredytowej na sumę odpowiadającą zadłużeniu w Banku wraz z należnymi odsetkami i innymi kosztami.

W dniu 19 grudnia 2003 r., pomiędzy Bank S.A. a powodem i jego żoną K. W. zostało zawarte „porozumienie w sprawie spłaty długu kredytowego”. W porozumieniu tym strony potwierdziły pierwotną oraz aktualną wysokość zobowiązania G. S.A., jak również fakt poręczenia tej wierzytelności przez W. i K. W. Powód oraz K. W. zobowiązali się do spłaty całości wierzytelności wraz z odsetkami w formie miesięcznych rat kapitałowych po 2 000 zł, natomiast Bank zobowiązał się powstrzymać z podjęciem wobec drugiej strony porozumienia działań windykacyjnych. Strony porozumienia wskazały, że nie stanowi ono odnowienia.

W dniu 13 sierpnia 2004 r. ogłoszono upadłość likwidacyjną G. S.A. Postanowieniem z 2 września 2008 r. stwierdzono zakończenie postępowania upadłościowego. Z masy upadłości pozwany Bank nie otrzymał żadnych środków, gdyż ostateczny plan podziału funduszy masy upadłości obejmował jedynie uprzywilejowane kategorie wierzytelności. Spółka G. została wykreślona z Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem z 8 października 2008 r., które uprawomocniło się 15 października 2008 r.

Wyrokiem z 17 października 2014 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu nakazał pozwanemu Bank S.A. w W., aby wydał m.in. powodowi blankiet weksla gwarancyjnego in blanco, wystawionego przez G. S.A. we W. na zabezpieczenie

roszczenia z umowy zlotowego kredytu obrotowego z 13 grudnia 2001 r. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd wskazał, że doszło do wygaśnięcia wierzytelności przysługującej pozwanemu Bankowi wobec wystawcy weksla. Gdyby zaś przyjąć, że nieistnienie dłużnika głównego nie wyłączało odpowiedzialności poręczyciela wekslowego, to weksel in blanco nie mógł zostać wypełniony, ponieważ zabezpieczona nim wierzytelność uległa przedawnieniu najpóźniej w październiku 2011 r.

W okresie od stycznia 2004 r. do marca 2014 r. W. i K. W. płacili co miesiąc pozwanemu Bankowi raty z tytułu porozumienia z 19 grudnia 2003 r. w wysokości 2 000 zł. Łączna wysokość wpłat z tego tytułu wyniosła 264 000 zł.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (aktualnie: tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 282; dalej „pr.weksl.”) poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. Zobowiązanie poręczyciela wekslowego jest zobowiązaniem, które polega na przyjęciu abstrakcyjnej odpowiedzialności wekslowej za dług osoby podpisanej na wekslu. Odpowiedzialność z tytułu weksla in blanco powstaje już w chwili wydania weksla posiadaczowi. Uzupełnienie weksla nie jest warunkiem powstania, lecz warunkiem realizacji zobowiązania wekslowego, a więc realizacji praw wekslowych z weksla wydanego w stanie niezupełnym, z czego wypływa wniosek, że już w chwili wydania bankowi podpisanego przez powoda weksla in blanco powód jako poręczyciel przyjął na siebie odpowiedzialność za dług G. S.A. Od tego momentu był on zobowiązany z tytułu poręczenia wekslowego. Powód regulował należność pozwanej dobrowolnie, w oparciu o porozumienie z 19 grudnia 2003 r., a zatem nie zaistniała przesłanka z art. 410 § 2 k.c. do uznania świadczenia za nienależne, jaką jest brak zobowiązania.

Świadczenie spełnione przez powoda po części czyniło zadość przedawnionemu roszczeniu, bowiem roszczenie ze stosunku podstawowego, uległo przedawnieniu w październiku 2011 r., a mimo tego powód regulował raty do marca 2014 r. Spełnienie świadczenia następowało dobrowolnie, choć powód wiedział, że nie jest już zobowiązany.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku powód zarzucił naruszenie:

1. art. 32 ust. 2 w zw. z art. 101, w zw. z art. 102 ust. 1 pr.weksl. przez błędną wykładnię, wyrażające się w przyjęciu, że zobowiązanie powoda jako poręczyciela było ważne;

2. art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 32 ust. 2 w zw. z art. 101 w zw. z art. 102 ust. 1 pr.weksl. przez jego błędną wykładnię, polegające na przyjęciu, że świadczenie powoda względem pozwanej nie było nienależne;

3. art. 411 pkt 3 k.c. w zw. z art. 32 ust. 2 w zw. z art. 101 w zw. z art. 102 ust. 1 pr.weksl. przez jego niewłaściwe zastosowanie, wyrażające się w przyjęciu, że powód świadczył na rzecz pozwanej w wykonaniu zobowiązania naturalnego (przedawnionego);

4. art. 411 pkt 1 k.c. w zw. z art. 32 ust. 2 w zw. z art. 101 w zw. z art. 102 ust. 1 pr.weksl. przez jego błędną wykładnię, polegające na przyjęciu, że powód nie może domagać się zwrotu świadczenia spełnionego na rzecz pozwanej, ponieważ (rzekomo) miał wiedzę co do tego, że nie jest zobowiązany, oraz nie udowodnił, że działał pod przymusem;

5. art. 378 § 1 k.p.c. przez nienależyte rozważenie całokształtu zarzutów sformułowanych przez powoda w apelacji;

6. art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie w uzasadnieniu wyroku motywów, dla których Sąd drugiej instancji oddalił apelację powoda.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy przez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda 264 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 14 października 2015 r. do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew zarzutom skargi kasacyjnej dokument, na którym powód złożył podpis jako poręczyciel, był wekslem. Z art. 10 pr.weksl. wynika, że wekslem in blanco jest dokument, któremu brakuje choćby jednego z koniecznych elementów weksla, określonych w art. 1 lub 101 pr.weksl., a co do którego istnieje porozumienie pomiędzy wystawcą i wierzycielem, upoważniające do późniejszego uzupełnienia

tego braku. Artykuły 2 i 102 pr.weksl. odnoszą się do wystawienia weksla zupełnego, podczas gdy art. 10 do weksla in blanco. Pomiedzy tymi przepisami nie ma sprzeczności, art. 10 pr.weksl. ma bowiem charakter wyjątkowy, osłabiając rygory zawarte w art. 1 i 2 pr.weksl. Wyraźnie mowa jest w nim o wystawieniu weksla niezupełnego, aczkolwiek reguluje on w zasadzie głównie stan prawny wytworzony wskutek niezgodnego z porozumieniem uzupełnienia weksla in blanco. Należy zatem przyjąć, że wskutek czynności określonych w art. 10 pr.weksl. dochodzi do powstania weksla, aczkolwiek w istotny sposób różni się on od weksla zupełnego. Wekslem in blanco jest przy tym zarówno dokument, na którym złożono podpis z zamiarem wykreowania zobowiązania wekslowego i wymagający wypełnienia, jak i dokument zawierający już niektóre klauzule wekslowe, który należy wypełnić (zob. A. Szpunar, *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2001, s. 94 i 95).

W doktrynie i orzecznictwie wyrażane są różne zapatrywania w przedmiocie daty powstania zobowiązania o charakterze wekslowym w przypadku wystawienia weksla in blanco.

Zgodnie z pierwszym stanowiskiem zobowiązanie wekslowe powstaje w momencie podpisania weksla i wręczenia go remitentowi. Wypełnienie weksla niezupełnego nie jest koniecznym warunkiem powstania zobowiązania wekslowego, a jedynie warunkiem realizowania wierzytelności wekslowej (zob. wyroki SN: z 16 września 2004 r., IV CK 712/03; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07; postanowienie SN z 13 lutego 2009 r., II CSK 452/08; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 8 września 2015 r., I ACa 242/15; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 14 czerwca 2019 r., VI ACa 1684/17).

Zgodnie z drugim poglądem zobowiązanie wekslowe w przypadku weksla in blanco powstaje w chwili wypełnienia weksla zgodnie z deklaracją wekslową (zob. orzeczenie SN z 20 listopada 1930 r., Rw. III 1445/30; wyroki SN: z 17 czerwca 1999 r., I CKN 51/98, OSNC 2000, nr 2, poz. 27; z 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 117).

Wyrażany jest również pogląd pośredni, według którego wskutek wystawienia weksla niezupełnego powstaje zobowiązanie o charakterze wekslowym, ale jego źródłem nie jest weksel niezupełny, lecz porozumienie wekslowe, w którym wystawca

i remitent określają zasady wypełnienia weksla niezupełnego (zob. wyrok SN z 5 lutego 1998 r., III CKN 342/97).

Również w doktrynie nie ma jednolitego stanowiska co do chwili, z jaką powstaje zobowiązanie wekslowe z podpisu na wekslu in blanco. Przeważa jednak pogląd, że następuje to z chwilą umownego wręczenia weksla, chociaż weksel nie jest jeszcze wypełniony (zob. J. Mojak, *Prawo papierów wartościowych. Zarys wykładu*, Warszawa 2021, s. 79).

Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym sprawę opowiedzieć należy się za pierwszym z opisanych powyżej poglądów, według którego zobowiązanie wekslowe z weksla in blanco powstaje w chwili wydania tego weksla posiadaczowi.

Źródłem zobowiązania wekslowego jest umowa dochodząca do skutku przez wydanie weksla. Samo wystawienie weksla nie wystarcza do powstania zobowiązania wystawcy wobec remitenta, lecz potrzebna jest jeszcze umowa między wystawcą a remitementem, dochodząca do skutku przez wydanie przez wystawcę weksla remitentowi. To samo odpowiednio dotyczy zobowiązania poręczyciela wekslowego wobec określonego wierzyciela wekslowego (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168; wyrok SN z 16 września 2004 r., IV CK 712/03). Jak wskazano w wyroku SN z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, wydanie weksla in blanco stwarza specjalny rodzaj zobowiązania wekslowego, które różni się od zobowiązania wynikającego z wydania całkowicie wypełnionego dokumentu wekslowego. Jeśli posiadaczem weksla jest remitent, wiąże go porozumienie zawarte z dłużnikiem. Dlatego dłużnik może mu przeciwstawić także zarzuty subiektywne, a zatem wynikające ze stosunku podstawowego łączącego go z wierzycielem.

Zobowiązanie wekslowe powstaje zatem w momencie podpisania weksla i wręczenia go remitentowi, a wypełnienie weksla niezupełnego nie jest tego koniecznym warunkiem. Jedynie realizacja wierzytelności jest uzależniona od wypełnienia dokumentu istotnymi warunkami weksla, zgodnymi z wolą podpisującego.

Weksel in blanco może być środkiem zabezpieczenia wierzytelności wynikających z różnorodnych stosunków prawnych. Wystawiony jako własny i wręczony w związku z zawarciem umowy prowadzi do powstania zobowiązania wekslowego wystawcy, a w przypadku jego poręczenia – odpowiedzialności poręczyciela, która – zgodnie z art. 32 pr.weksl. – kształtuje się tak samo, jak odpowiedzialność tego, za którego poręczył. Dlatego z chwilą umownego wręczenia weksla również w stosunku do poręczyciela powstaje zobowiązanie wekslowe. Od tej chwili jest on odpowiedzialny wekslowo, aczkolwiek realizacja weksla jest uzależniona od jego wypełnienia. W niniejszej sprawie nie doszło jednak do realizacji weksla, tylko do dobrowolnego spełnienia świadczenia w dochodzonej przez powoda kwocie.

Zasadność roszczenia była zatem uzależniona od tego, czy spełnione przez powoda świadczenie było nienależne. W sytuacji gdy powód świadczył, będąc zobowiązanym wekslowo poręczycielem, świadczenie to nie nastąpiło w wykonaniu nieważnej czynności prawnej, czego dotyczy art. 410 § 2 *in fine* k.c. W odniesieniu natomiast do okresu od października 2011 r. świadczenie zostało spełnione w celu zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu, ze skutkami wynikającymi z art. 411 pkt 3 k.c.

W doktrynie i judykaturze, nie budzi wątpliwości, że utrata bytu prawnego przez wystawcę weksla in blanco nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania wekslowego poręczyciela (zob. wyrok SN z 12 grudnia 2008 r., II CSK 360/08). W konsekwencji nie jest uzasadnione stanowisko skarżącego kasacyjnie, według którego, jeżeli weksel in blanco nie został uzupełniony, to przyjąć należy, że jego wręczenie ostatecznie nie spowodowało powstania odpowiedzialności po stronie osób podpisanych na wekslu. Podniesiona przez skarżącą okoliczność wykreślenia G. S.A. z Krajowego Rejestru Sądowego nie miała zatem w sprawie istotnego znaczenia, podobnie jak wskazywana przezeń niedopuszczalność uzupełnienia weksla wobec utraty bytu prawnego przez jego wystawcę.

Sąd Apelacyjny nie naruszył zatem wskazanych w skardze przepisów prawa materialnego.

Powód upatruje przyczyny nieistnienia zobowiązania, za które poręczył, w tym, że weksel nie został uzupełniony. Tymczasem z podstawy faktycznej orzeczenia wynika, że w porozumieniu z 19 grudnia 2003 r. Bank zobowiązał się powstrzymać się z podjęciem wobec niego działań windykacyjnych, a przewidziane w porozumieniu raty uiszczane były przez powoda do marca 2014 r., pomimo wykreślenia G. S.A. z Krajowego Rejestru Sądowego w październiku 2008 r. W konsekwencji nie można odmówić racji pozwanej, która podnosiła, że gdyby powód nie zdecydował się na dobrowolną spłatę długu i nie zawarł z nią ugody, Bank uzupełniłby weksel i dochodził jego realizacji na drodze sądowej. Spełnienie przez powoda świadczenia poza wszystkim czyniło zatem zadość zasadom współżycia społecznego (art. 411 pkt 2 k.c.).

Bezzasadne są również podniesione w skardze zarzuty naruszenia art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 i art. 378 § 1 k.p.c.

Zgodnie z poglądem dominującym w orzecznictwie naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. np. wyroki SN: z 7 października 2005 r., IV CK 122/05; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07; z 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 118; z 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10; z 11 marca 2020 r., I CSK 585/18; z 24 września 2020 r., IV CSK 32/19; z 12 stycznia 2023 r., II CSKP 1412/22). Tego rodzaju sytuacja w sprawie w sposób oczywisty nie zachodziła.

Użyte w art. 378 § 1 k.p.c. sformułowanie, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę „w granicach apelacji”, oznacza, że rozpoznając ją, sąd dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na materiale zebranym w pierwszej instancji (art. 381 i 382 k.p.c.) i ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów. Powyższe wymagania zostały przez Sąd Apelacyjny zachowane. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się natomiast, że z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność

osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające uznaje się odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia.

Z wszystkich powyższych względów skarga kasacyjna jako pozbawiona uzasadnionych podstaw, podlegała oddaleniu, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., z uwzględnieniem § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1935).

(a.z.)

[ał]